

Іванова Н. Г. доктор психологічних наук, професор,
Національна академія Служби безпеки України
<https://orcid.org/0000-0002-6108-4725>

Паливода О. О. кандидат психологічних наук,
Національна академія Служби безпеки України
<https://orcid.org/0000-0003-2027-3316>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ БЕЗПЕКОВОГО СЕКТОРУ

У статті виокремлено психологічні аспекти аналізу інформації, що циркулює в безпекових інституціях. Сформульовано поняття психологічного аналізу інформації як важливої проблеми функціонування безпекових інституцій в умовах посилення інформаційно-психологічного протиборотства. Розкрито значення, зміст та особливості реалізації психологічного аналізу інформації. Виділені професійно важливі характеристики фахівців безпекових інституцій, що зумовлюють успішність здійснення ними аналізу інформації в професійній діяльності.

Ключові слова: аналіз; інформаційно-аналітична діяльність; психологічний аналіз інформації; достовірність інформації; інформаційний вплив; маніпулювання.

Вступ. На сьогодні спостерігається тісний взаємозв'язок між розвитком суспільства та зростанням потреби особи в інформації. Складно переоцінити потребу в інформації на різних рівнях функціонування кожного суспільства. Так, на соціальному рівні потреба у поінформованості зумовлює впевненість людини у своєму майбутньому, виникнення позитивних емоцій, і навпаки, недостатня поінформованість може спричинити психологічний дискомфорт, відчуття фрустрації та невпевненості.

Інший рівень, де своєчасне отримання інформація відіграє вирішальну роль – це державне управління, особливо у сфері забезпечення національної безпеки України. Тому, в реаліях сьогодення інформаційно-аналітична діяльність є не лише необхідною умовою функціонування та розвитку будь-якого суспільства, а й важливим фактором, що зумовлює життєдіяльність кожної країни, її безпеку і незалежність.

Разом з тим, будь-яка інформація створюється певною особою чи колом осіб й зорієнтована на конкретну людину, соціальну групу чи певний соціум. Неправильне розуміння інформації, викривлення та маніпулятивне її використання може призвести до суспільно негативних наслідків. Тож детальний аналіз зазначеної проблематики можливо здійснити, перш за все, за умови розгляду психологічних аспектів сприймання особистістю інформаційних впливів. При цьому доцільно враховувати, що динамічні

зміни в галузі інформаційних технологій підвищують рівень впливу інформації на особистість. Маніпулювання людьми з використанням різних методів психологічного впливу стало досить звичним явищем у нашому житті. Психологічний вплив на особистість (соціальні спільноти) здійснюється у процесі безпосереднього та опосередкованого спілкування й застосовується для корекції мотиваційної сфери об'єкта впливу, його соціальної позиції та матеріальних потреб; зміни характеристики мислення об'єкта; подолання комунікативної протидії у процесі спілкування; створення необхідного уявлення про певну ситуацію; переорієнтування ставлень об'єкта впливу до власної поведінки, певних подій, фактів, осіб чи соціальних груп тощо. Урахування зазначених аспектів інформаційно-психологічних впливів дозволяє реалізувати всебічний та ґрунтовний аналіз даних, отриманих в процесі виконання фахівцями безпекового сектору своїх професійних завдань.

Тож метою статті вбачаємо виокремлення феномену психологічного аналізу інформації в безпековому вимірі, його змісту та технології реалізації.

На виконання поставленої мети сформульовані завдання публікації:

- сформулювати поняття психологічний аналіз інформації, визначити його значення та особливості застосування в діяльності фахівців безпекових інституцій;

- виокремити методи, прийоми та технології психологічного аналізу інформації;

- розкрити психологічні характеристики та компетенції, що зумовлюють успішність реалізації аналізу інформації представниками безпекового сектору в сучасних умовах.

Теоретичне підґрунтя. На сьогодні проблематика реалізації інформаційно-аналітичної діяльності досить активно досліджується науковцями. Зокрема, чимало досліджень присвячено вивченню особливостей організації інформаційно-аналітичної роботи як у державному секторі, так і в безпекових інституціях. Серед них можна виокремити таких дослідників: Г. Артюшин, Н. Блавацька, В. Варенко, А. Дегтяр, С. Кулицький, Б. Міщенко, І. Муковський, О. Солодар, Н. Ткачук та ін. Крім того, окремі питання роботи з оперативно-розшуковою інформацією в системі правоохоронних органів у своїх роботах висвітлювали О. Бандурка, Г. Іванін, А. Овчинський, Ю. Чуфаровський та ін.

Однією із найбільш досліджуваних проблем на сьогодні є виявлення та протидії маніпулюванню свідомістю в ЗМІ й мережевому просторі, використання сугестивних технологій таких впливів, особливостей дезінформації у міжособистісному спілкуванні, а також психологічні аспекти сучасних «гібридних» (системних, інформаційно-психологічних) воєн. Цій тематиці присвячені розробки зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема: П. Екмана, М. Галамби, С. Горової, Г. Грачова, Н. Іванової, І. Мельника, С. Кара-Мурзи, О. Курбана, К. Митника, В. Лісичкіна, Л. Шелепіна, О. Морозова, І. Панаріна, В. Петрика, М. Присяжнюка, Л. Компанцевої, В. Острохова, Г. Почепцова, В. Шейнова, Г. Шиллера, О. Фрай та ін. В цьому аспекті досить цікавою є спроба застосувати кібернетичну модель задля визначення рівня деструктивного інформаційно-психологічного впливу на морально-психологічний стан особового складу Збройних сил України в роботі Ю. Саричева і П. Сніцаренка.

В межах окреслених завдань важливими для опрацювання є також роботи, присвячені виокремленню

професійно важливих якостей представників безпекових інституцій, що зумовлюють успішність їх адаптації до екстремальних умов професійної діяльності та виконання поставлених перед ними професійних завдань. Серед дослідників даної тематики слід виокремити таких вчених: В. Бараннік, В. Корольчук, М. Корольчук, О. Кокун, А. Маклаков, Н. Мась, В. Медведєв, О. Морозов, В. Осьодло, О. Паливода, О. Столяренко та ін.

Дослідження всіх цих авторів стали підґрунтям для опрацювання проблематики психологічних особливостей аналізу інформації фахівцями безпекового сектору в сучасних умовах інтенсифікації інформаційного протистояння.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених у статті завдань використано комплекс теоретичних методів: аналіз літератури; систематизація, структурування, узагальнення отриманих результатів.

Результати і обговорення. В сучасних умовах однією з найбільш обговорюваних тем як серед науковців, так і серед пересічних громадян, є питання впливу інформаційних потоків на свідомість і поведінку людини. Особливої гостроти ця проблема набуває в ситуаціях, коли інформаційні технології призводять до інформаційного перевантаження особистості та починають представляти собою загрозу для свободи вибору людини способів життєдіяльності через застосування цілої низки прихованих механізмів маніпуляції масовою свідомістю [1].

Урахування можливості маніпуляцій інформацією, а також свідомого (спрямованого) інформаційного впливу на цільову аудиторію постає одним із найважливіших професійних завдань і в діяльності фахівців безпекового сектору. На даних аспектах функціонування сучасного українського суспільства наголошується і в Стратегії національної безпеки України [2], де серед поточних та прогнозованих загроз національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов виокремлюються: застосування інформаційної «зброї», проведення гібридної війни, застосування інформаційно-психологічних засобів, деструктивна пропаганда як ззовні, так і

всередині України тощо. Йдеться про них і в Доктрині інформаційної безпеки України [3], де серед національних інтересів України в інформаційній сфері визначено життєво важливі інтереси особи у захищеності від руйнівних інформаційно-психологічних впливів та життєво важливі інтереси суспільства і держави у захисті українського суспільства від агресивного впливу деструктивної пропаганди, від агресивного інформаційного впливу, спрямованого на пропаганду війни, розпалювання національної і релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України тощо.

Тобто у зазначених документах йдеться про такі методи, які становлять загрози інформаційній безпеці не тільки окремої людини, але й суспільства, держави в цілому. Це, передусім, пропаганда (підготовка і поширення тенденційних інформаційних матеріалів; формування в свідомості об'єкта установки на сприйняття пропагандистської інформації) та маніпулювання (використання технологій інформаційно-психологічного впливу на підсвідомість об'єкта, зміна його поведінки у бажаному для суб'єкта напрямі) [4; 5]. При цьому, істотними ознаками маніпулювання є: прихований характер маніпулятивних впливів на людей та приховування чи спотворення інформації через певні психологічні прийоми.

Крім того, професійна діяльність фахівців безпекових інституцій зорієнтована на вирішення завдань різної складності. Це зумовлює потребу в: обробці великих масивів інформації, які надходять від різних джерел; роботі з різноманітними інформаційно-аналітичними масивами; комунікації як з відкритими, так і конфіденційними джерелами тощо. В процесі аналізу об'єктивні дані трансформуються через «суб'єктивний фільтр» аналітика (його точку зору на предмет дослідження, досвід, наявні знання, особистісні характеристики тощо). На можливість якісного оцінювання інформації, її точність, достовірність, повноту, актуальність й оперативність, значно впливає і психологічна характеристика джерела інформації, врахування його лексичних особливостей (у тому числі, використання жаргонізмів та професійного сленгу), правильна організація пошукових запитів

тощо. Слід зважати також на те, що одержувана від конфіденційних джерел інформація може не завжди повною мірою відповідати дійсності через помилки сприйняття людиною об'єктивної дійсності, природне викривлення даних при передачі їх від одного джерела до іншого, свідомим прагненням надати неправдиву інформацію та ін.

Таким чином, врахування психологічних аспектів сприймання інформаційних потоків, психологічних засад перебування людини в інформаційному просторі (так, наприклад, нова інформація, що викликає негативні емоції чи повною мірою не усвідомлюється особою, може зумовлювати виникнення негативних психічних станів, зокрема, фрустрацію, інформаційний стрес, стан апатії тощо), а також особливостей трансформації інформаційних повідомлень у часі та просторі має визначальне значення для забезпечення інформаційно-аналітичної складової діяльності безпекових інституцій.

В свою чергу, дослідження особливостей реалізації психологічного аналізу інформації в діяльності фахівців безпекового сектору дозволить не тільки виокремити теоретичні засади психологічних аспектів їх аналітичної діяльності, але й визначити зміст та методики психологічного аналізу інформації, які використовують у діяльності безпекових інституцій в сучасних умовах; виокремити психологічні детермінанти сприймання та успішного аналізу інформації; охарактеризувати психологічні прийоми оптимізації аналітичної діяльності за рахунок впровадження психологічних методик і технологій в аналітичну діяльність та обґрунтування психологічного механізму виявлення неправдивої інформації та протидії технологіям «викривлення» інформації; визначити концептуальні засади та напрями оптимізації психологічних основ аналітичної діяльності безпекових інституцій.

З метою виокремлення психологічного змісту організації роботи з інформацією сформулюємо поняття «психологічний аналіз інформації».

Що стосується самого поняття «аналіз», то зустрічаємо, зазвичай, такі визначення:

- метод наукового дослідження предметів, явищ та ін. шляхом розкладу,

розчленування їх у думці на складові частини [6];

- процес розчленування «предмету» на складові чи виділення його елементарних властивостей...; конкретний набір методів і процедур, що використовуються на практиці...; результат будь-якого із двох вказаних процесів [7];

- певний етап оцінювання, що полягає в інтерпретації й зіставленні даних з використанням відповідних технік. Аналіз являє собою процес розкладання цілого на частини з метою дослідження причин результатів, що спостерігаються [8].

Тобто, аналіз завжди передбачає виокремлення складових певного явища, досліджуваної проблеми з метою їх більш детального вивчення. Цей принцип опрацювання дозволяє певним чином спростити і структурувати інформацію про певний факт, подію, і відповідно, є базовим для будь-якої пізнавальної діяльності людини, а особливо, в сфері дослідження складних соціальних явищ та процесів.

У більшості джерел, коли йдеться про аналіз інформації, використовується поняття інформаційно-аналітична діяльність. Під якою розуміють:

- галузь людської діяльності, що зорієнтована на забезпечення інформаційних потреб суспільства за допомогою аналітичних та інформаційних технологій за рахунок обробки вхідної інформації і отримання якісно нового знання [9]

- специфічний різновид інтелектуальної, розумової діяльності людини, в процесі якої внаслідок певного алгоритму послідовних дій з пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу первинної інформації утворюється нова, вторинна аналітична інформація у формі аналітичної довідки, звіту, огляду, прогнозу тощо [10] тощо.

Як бачимо, загальною рисою інформаційно-аналітичної діяльності є якісно-змістовне перетворення первинної інформації. Проте, ці визначення за технологічними процесами «не помічають» людину, яка транслює цю інформацію, та яка сприймає її.

Тож, спробуємо сформулювати поняття «психологічний аналіз інформації», під яким будемо розуміти: *дослідження (пошук, обробка, систематизація) та оперування*

(застосування, використання, перетворення, прогнозування розвитку) інформацією з урахуванням особистісних характеристик її джерела та реципієнта, а також шляхів та способів функціонування комунікаційних процесів між ними.

Таке визначення дозволяє певним чином передбачити основні складові технології аналізу інформації. Загалом, у психологічній науці психологічна технологія розкривається як спосіб упорядкованої сукупності дій та операцій в певну цілеспрямовану послідовність або орієнтовну основу дій. Фактично, психологічна технологія є алгоритмом, що складається із певних етапів, послідовна реалізація яких детермінує досягнення певного результату. Тож, технологія психологічного аналізу інформації передбачає передусім розчленування певного інформаційного повідомлення на такі складові: джерело повідомлення (першоджерело / споживач інформації, його репутація, пріоритетність інформації, її «профільність» для даного джерела тощо); зміст самого повідомлення (контент, конотація тощо); цільова аудиторія інформаційного впливу та його мета (відкрита / прихована); шляхи поширення / передачі повідомлення (безпосередньо / опосередковано, використання технічних засобів тощо), кількість проміжних ланок (за їх наявності, всі вони мають також аналізуватися як джерело інформації) та ін. При цьому, загальна картина аналізу інформації виглядає так: особа, яка здійснює аналіз отриманих даних (аналітик), спираючись на інформаційні моделі (відбитки в інформаційному просторі подій, фактів, дій, ідей, думок, почуттів людей, природних, соціальних, політичних, фінансових, економічних процесів тощо), виявляє в них об'єктивні закономірності й тенденції, визначає рушійні механізми і причинно-наслідкові зв'язки.

Відповідно методи аналізу інформації, у тому числі й визначення ступеня її достовірності, варіюють від способу отримання повідомлення (у безпосередньому спілкуванні чи опосередковано), від зорієнтованості (на окрему особу, або на групу, суспільство, держави) та спрямованості (свідомо, спрямовано або несвідомо) інформаційного впливу. Крім того, обрання найбільш дієвих

методів аналізу інформації залежить від наявності в арсеналі аналітика певних технічних інструментів. Інструментальні методи передбачають використання певних програмних продуктів, технічних пристроїв та інструментів пошуку і зберігання інформації.

Так, наприклад, при визначенні достовірності інформації, фахівець може використовувати такі найбільш дієві методи:

- при отриманні інформації від конкретної особи у процесі безпосереднього спілкування перевірка достовірності буде будуватися на дослідженні психофізіологічних станів, психологічних, поведінкових проявів даної людини. Серед неінструментальних методів діагностики достовірності такої інформації зазвичай виділяють візуальну діагностику (профайлінг). Аналізуються сигнали тіла, міміки і голосу в процесі особистісного спілкування людей, зіставляються сигнали невербальної поведінки і зміст промови. Йдеться про діагностику мікровиразів, вегетативних реакцій, змін пластики, мімічних ознак, аналіз мови та мовлення, а також аналіз тверджень та поведінки особи, рухів її очей тощо. Серед інструментальних методів діагностики такої інформації можна виділити, передусім, поліграф. Але, на сьогодні, розроблюються й інші інструментальні методи, як-то StimulTest (програмний продукт, який працює на принципі дослідження підсвідомості людини), в процесі використання якого встановлюється ставлення людини до стимулів (слів, цифр, зображень) за швидкістю її реакції (при стресі рефлекторно прискорюються або сповільнюються реакції);

- окремою категорією недостовірної інформації, яка може потрапляти в поле зору фахівців безпекових інституцій, є чутки та думки «експертів». Викривлення таких відомостей не завжди відбувається свідомо, і відповідно, окремі методи діагностики недостовірності повідомлень можуть виявитися недієвими. У цих випадках доцільно використовувати фактчекінг. Основний принцип аналізу полягає у формулі: інтенсивність поширення слуху пропорційна ступеню значущості інформації, її невизначеності, кількості передавальних ланок, а також залежить від життєвого досвіду та приналежності

«передавальних ланок» до одного соціального прошарку. На практиці виявляється, що інформація значно спотворюється, якщо «передавальних ланок» більше 3-х і вони належать різним соціальним верствам. Крім того, варто пам'ятати, що певна інформація могла бути достовірною у певний проміжок часу, проте наразі вже такою не є;

- при отриманні інформації опосередковано (у тому числі через ЗМІ, Інтернет) серед неінструментальних методів найбільш згадуваним є фактчек (фактчекінг), контент-аналіз, визначення смислової структури тексту (дітекс), виділення структурно-семантичних параметрів тексту, предикативний аналіз тексту, семантичне шкалювання тексту тощо. Зауважимо, що останнім часом більшість із зазначених методів реалізуються у певних програмних продуктах, що дозволяє оптимізувати часові та людські витрати, зменшити суб'єктивність при їх застосуванні.

До змішаної групи методів можна віднести: створення баз ненадійних джерел, маркери недостовірності / фейковості, експертні думки. Для цієї групи методів важливим є той факт, що тут неможна виключати людський фактор. Свідомо (цілеспрямовано) чи ні, однак будь-який метод діагностики достовірності інформації, що передбачає делегування процедур оцінювання іншим людям, має бути поставлений під сумнів.

Окремо зауважимо на особливому виді інформації, який отримується внаслідок свідомого організованого дестабілізуючого впливу – спеціальні інформаційні операції. Такі інформаційні атаки можуть здійснюватися і щодо суспільства загалом, і щодо певної організації, групи осіб (етнічні, соціальні тощо), людини. Про їх наявність свідчить передусім динаміка інформаційних масивів (а не саме інформаційне повідомлення), як-то: збільшення кількості повідомлень негативного змісту; зростання емоційності, тенденційності, сенсаційності повідомлень; лавиноподібність; взаємоузгодження дій суб'єктів проведення операцій тощо [11].

Оскільки реалізацію інформаційної компоненти під час виконання своїх професійних завдань здійснює конкретний фахівець, який має притаманні лише йому

індивідуально-психологічні властивості, тому вбачається важливим виокремлення комплексу індивідуальних особливостей особистості, який складає психологічний компонент аналітичної діяльності. Адже, саме сформованість певних якостей фахівців відповідного сектору дають змогу у ситуаціях інформаційної перенасиченості об'єктивно оцінити наявну інформацію та підготувати оптимальне рішення. Слід зауважити, що зазначені аспекти інформаційно-аналітичної діяльності на даний момент фактично не були предметом наукових пошуків, що є суттєвим недоліком на шляху до підвищення її ефективності.

Проведений аналіз значної кількості публікацій щодо характеристик, що обумовлюють успішність діяльності військовослужбовців в екстремальних умовах, дозволив сформулювати таке узагальнення [12]: при визначенні психологічних характеристик військовослужбовців, які нетривалий час перебувають в умовах бойових дій (ситуаціях інтенсивного негативного впливу екстремальних ситуацій), науковці наголошують на значенні передусім психофізіологічних властивостей та емоційно-вольових якостей, а також сформованості мотивації й психологічної готовності до дій в умовах впливу стресових факторів. В разі, коли така діяльність досить тривала – тоді йдеться про необхідність розвинених у військовослужбовців морально-вольових та інтелектуальних властивостей, навичок самооцінки, саморегуляції, рефлексії, самовдосконалення тощо.

Разом з тим, для ефективного аналізу інформації, якою оперують фахівці безпекових інституцій, більшого значення набувають сформованість у даного категорії:

- інтелектуальних характеристик та здібностей, як-то: особливості мисленевої діяльності (самостійність, критичність, гнучкість, глибина, широта, послідовність, швидкість мислення), розвинуте креативне мислення,

- розвиненого емоційного інтелекту (здатність розуміти емоції, наміри і мотивацію інших людей і свої власні, а також уміння управляти своїми емоціями та емоціями інших людей);

- високої пізнавальної активності;

- сформованої медіаграмотності, розуміння психологічних особливостей оперування (отримання, перевірки, оцінки та інтерпретації) інформацією, а також володіння сукупністю інтелектуальних технологій, які зумовлюють адекватне відображення суті явищ і процесів, виявлення негативних інформаційних впливів та нейтралізацію їх наслідків.

Крім того, здатність протистояти інформаційно-психологічним впливам залежить від таких особистісних характеристик: здатність зберігати стабільність поведінки, стійкість до стресорів; характер домінуючих психічних станів (негативні емоційні стани можуть знижувати ефективність когнітивних процесів, призводити до виникнення конфліктів у спілкуванні з оточенням, змінюватися перцептивні властивості індивіда); потреби і ціннісні орієнтації особистості, хвилювання, рівень тривожності, вміння виконувати завдання за наявності додаткових подразників, інтелектуальні характеристики тощо. Крім стійкості, розвиненості вольових якостей, що виконують серед іншого функцію контролю емоційних станів, важливою також є і така характеристика особистості як асертивність. Остання дозволяє фахівцям ефективно виконувати поставлені завдання у складних конфліктогенних умовах, досягаючи кінцевої мети прийнятними засобами за наявності протидії серед оточення. Якщо проаналізувати компетентнісну складову фахівців з інформаційно-аналітичної діяльності, то варто виокремити такі загальні вміння: шукати джерела інформації та працювати з ними й визначати їх інформаційну цінність; сприймати, аналізувати, систематизувати, використовувати та застосовувати інформацію; працювати з великими обсягами інформації, проявляючи при цьому спритність, спроможність ідентифікувати пріоритети; технічні (будувати та використовувати автоматизовані системи обробки інформації, застосовувати фільтри, володіння технікою моніторингу тощо); комунікативні (комунікувати з різними стейкхолдерами, у тому числі працювати з дезінформацією й уникати маніпулятивного впливу інформації); працювати в стресових ситуаціях та об'єктивно сприймати інформаційний плюралізм; прогнозувати

розвиток та вплив інформації на цільову аудиторію, створювати та передавати об'єктивний інформаційний продукт тощо.

Слід враховувати також, що виникненню негативних емоцій у процесі сприйняття інформації сприяють такі чинники:

- неусвідомлення власної ролі чи значущості у вирішенні актуалізованої проблеми;

- відсутність необхідного обсягу інформації;

- недостатня кількість чи актуалізація певних мотивів;

- невідповідність до виникнення неочікуваних ситуацій, що вимагають зміни звичного стереотипу дій;

- відсутність необхідних особистісно-ділових якостей та психологічних характеристик для об'єктивного аналізу інформації.

Існує також, ряд індивідуально-психологічних особливостей аналітика, які перешкоджають успішному вирішенню ним завдання, а саме:

- переконання в тому, що існує лише одне правильне рішення розв'язання конкретної проблеми;

- очікування детальних вказівок, інструкцій від керівництва щодо алгоритму своїх дій;

- небажання бути відповідальним за свою альтернативну ідею, якщо вона не буде позитивно оцінена колегами;

- схильність до конформізму, що виявляється у прагненні бути схожим на інших, не вирізнятися від більшості людей своїми думками та діями;

- завищена самооцінка щодо значущості своїх ідей (найчастіше, все що людина створює самостійно, має для неї набагато більшу цінність, ніж подібне створене іншими).

- страх виявитись смішним або незрозумілим у своїх судженнях.

Крім того, у процесі протидії маніпулятивним впливам люди реалізують систему дій та спонукань, спрямованих на усунення чи зведення до мінімуму власних негативних переживань (тривоги, невпевненості, провини, дискомфорту тощо) і прихованих намірів, які можуть завдати психічної травми та зумовити ряд неконструктивних дій. Відповідно, до психологічних характеристик осіб, які

підсилюють маніпулятивний вплив належать, насамперед: агресія, мстивість, цинізм, егоїзм.

Варто зауважити, що всі зазначені характеристики фахівця у поєднанні із інтегральним образом функціональної діяльності, системою уявлень і оцінних суджень про його роль та місце у процесі реалізації професійних завдань формують так звану «індивідуальну професійну концепцію» спеціаліста. Загалом, під індивідуальною професійною концепцією співробітника розуміється інтегративна професійно-психологічна характеристика, що впливає на успішність його роботи та розкриває особистісну складову, систему ставлень співробітника до професійної підготовки та службової діяльності [13]. Фактично вона являє собою внутрішній план, оперативний образ, концептуальну модель діяльності на посаді, в якій відбивається власне бачення фахівцем системи вимог, що пред'являються до його діяльності, визначається першочерговість професійних завдань, шляхи і засоби для їх виконання. З урахуванням зазначеного така концепція має включати: домінуючу спрямованість діяльності, повноту актуально усвідомлюваних завдань діяльності, оптимістичність і вольову спрямованість.

Таким чином, в основі всього розмаїття інформації, способів діагностики її достовірності, й загалом особливостей її сприйняття лежать особистісні характеристики (знання, уміння, навички, психологічні якості) особи, які не тільки дозволяють правильно сприймати інформацію, але й ураховуються при організації інформаційного впливу, визначенні його мішеней, методів тощо. Саме тому, вбачається вкрай важливим урахування психологічних аспектів (характеристик, закономірностей тощо) в аналітичній діяльності фахівців безпекового сектору, що можуть значно впливати на аналітичний продукт, який отримується від них. Зазначене реалізується у тому числі за рахунок запровадження в інформаційно-аналітичну діяльність фахівців безпекових інституцій технологій психологічного аналізу інформації.

Підсумовуючи викладене вище можна зробити такі висновки:

Психологічний аналіз інформації є

підґрунтям ефективною інформаційно-аналітичної діяльності фахівців безпекового сектору, оскільки дозволяє їм урахувати психологічний механізм створення, розповсюдження та сприймання інформаційних масивів, що циркулюють у визначеному професійному полі. Він має на меті – виокремлення особистісних факторів (джерела, транслятора, реципієнта), що впливають на певне інформаційне повідомлення.

Класифікація джерел та каналів розповсюдження інформації дозволяє сформувати систему методів виявлення, перевірки достовірності інформації, а також нейтралізації її негативного впливу як на суспільні відносини, управлінські рішення в державі, так і на особистість окремої людини, представників цільової аудиторії, а також самого фахівця безпекової інституції.

Значні обсяги інформації, що необхідно опрацювати, надважливість забезпечення її об'єктивності, своєчасності та достовірності, підвищена «вартість» помилок, а також цілеспрямоване

проведення «на нашій території» ворожих інформаційних операцій визначають необхідність запровадження психологічних технологій в процес обробки та опрацювання даних, важливих для забезпечення безпеки нашої країни, формування психологічної компетентної складової в процесі інформаційно-аналітичної підготовки фахівців безпекового сектору.

Проведений аналіз компетенцій, що необхідні фахівцям безпекового сектору для реалізації ними ефективною діяльності із аналізу важливої для забезпечення національної безпеки інформації, а також професійно важливих психологічних характеристик зазначених фахівців дозволив виокремити такі їх групи: характеристики, що зумовлюють успішність їх адаптації до екстремальних умов професійної діяльності; характеристики, що напряму впливають на здатність до аналітичної діяльності; характеристики, які визначають здатність протистояти інформаційно-психологічним впливам та протидіяти маніпуляціям.

Список використаних джерел

1. Маркозова О.О. Досягнення життєвого успіху людини в умовах інформаційного перевантаження / О.О. Мармазова // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Філософія. – 2016. – № 4 (31). – С. 175-182.
2. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020.
3. Доктрина інформаційної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25.02.2017 р. № 47/2017.
4. Горбулін В.П. Проблеми захисту інформаційного простору України : монографія / В.П. Горбулін, М.М. Биченок ; Інститут проблем національної безпеки, Рада національної безпеки і оборони України. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 135 с.
5. Інформаційно-психологічні впливи у діяльності фахівців сектору безпеки : навч. посіб. / Н. Г. Іванова, О. О. Паливода, В. І. Строгий, В. О. Коваль. – Київ : Нац. акад. СБУ, 2018. – 148 с.
6. Словник української мови: в 11 томах. — Том 1, 1970. – С. 41.
7. Большой толковый психологический словарь / Ребер Артур (Penguin). Том 1 (А – О) : Пер. с англ. – М. : Вече, АСТ, 2000. – С. 43.
8. Глосарій термінів з моніторингу та оцінювання. / Горошко А., Нарчинська Т., Озимок І., Тарнай В.– Київ: Українська асоціація оцінювання, 2014 – 32 с.
9. Додонов А.Г. Конкурентная разведка в компьютерных сетях. / А.Г. Додонов, Д.В. Ланде, В.В. прищепа, В.Г. Путятин. – К. : ИПРИ НАН Украины, 2013. – 250 с.
10. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. / В.М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.
11. Інформаційно-психологічне протиборство (еволюція та сучасність) : монографія / [Я. М. Жарков, В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк та ін.] – К. : Віпол, 2013. – 248 с.
12. Паливода О.О. Психологічні характеристики військовослужбовців, які зумовлюють успішність їх діяльності в екстремальних умовах / О.О. Паливода // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2018. – № 3 (40). – С. 38-41.
13. Іванова Н.Г. Формування індивідуальної концепції фахівця правоохоронних органів у процесі професійної підготовки / Н.Г. Іванова // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України / за ред. С.Д.Максименка. – К., 2010. – Том XII. – Ч. 7. – С. 197-203.

References

1. Markozova O. (2016) Dosjahnennia jyttevoho uspihu ludyny v umovah informatsijnoho perenavantajennia [Human success achievement in the conditions of information overload]. Visnyk of the National university "Ukrainian juridical academy named after Jaroslav Mudryi". Philosophy. Vol. 4 (31), 175–182 (in Ukrainian).
2. Stratehija natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Strategy of the national security of Ukraine], approved by the Presidential degree of 14.09.2020, № 392 (in Ukrainian).
3. Doktryna informatsijnoi bezpeky Ukrainy [Doctrine of the information security of Ukraine], approved by the Presidential degree of 25.02.2017, № 47 (in Ukrainian).
4. Horbulin V. & Bychenok M. (2009) Problemy zakhystu informatsijnoho prostoru Ukrainy [Problems of protection of information sphere of Ukraine] (Monograph). Kyiv : Intertekhnolohija, 135 p. (in Ukrainian).
5. Ivanova N., Palyvoda O., Strohyy V. & Koval V. (2018) Informatsiyno-psykholohichni vplyvy u dijalnosi fakhivtsiv sektoru bezpeky [Information-psychological influences in the security sector specialists activity] (Tutorial). Kyiv : Nat. Acad. of SSU, 148 p. (in Ukrainian).
6. Slovnyk ukrajinskoji movy (1970) [Ukrainian language dictionary] : in 11 Vol. Vol 1, 41 (in Ukrainian).
7. Reber A. (2000) Bolshoj tjlkovyj psikhologicheskij slovar [Big explanatory psychological dictionary]. Vol. 1 (A–O). Moscow : Veche, AST, 43 (in Russian).
8. Horoshko A., Narchynska T., Ozymok I. & Tarnaj V. (2014) Hlosarij terminiv z monitorynhu ta otsinjuvannja [Glossary of terms of monitoring and evaluation]. Kyiv : Ukrainian association of evaluation, 32 p. (in Ukrainian).
9. Dodonov A., Lande D., Pryshepa V. & Putjatyn V. (2013) Konkurentnaja razvedka v kompjuternykh setjakh [Competitive intelligence in computer networks]. Kyiv, 250 p. (in Russian).
10. Varenko V. (2014) Informatsijno-analitychna dijalnist [Information-analytical activity] (Tutorial). Kyiv, 417 p. (in Ukrainian).
11. Jarkov Ja., Petryk V., Prysajnjuk M. & others (2013) Informatsijno-psykholohichne protyborstvo: evolutsija ta suchasnist [Information-psychological confrontation: evolution and modernity] (Monograph). Kyiv, 248 p. (in Ukrainian).
12. Palyvoda O. (2018) Psykholohichni kharakterystyky viyskovostujbovtsiv, jaki zumovljut' uspishnist' jikh dijalnosti v ekstrymalnykh umovakh [Servicemen' psychological characteristics that determine their activity success in extreme conditions]. Visnyk of Kyiv national university named after Taras Shevchenko. Military-special sciences. Vol. 3 (40), 38–41 (in Ukrainian).
13. Ivanova N. (2010) Formuvannja indyvidualnoi kontseptsiji fakhivtsja pravookhoronnykh orhaniv u protsesi profesijnoi pidhotovky [Formation of individual concept of law enforcement bodies specialists in the process of professional training]. Collection of scientific works of the Institute of psychology named after H. Kostjuk. Vol. XII, Issue 7, 197–203 (in Ukrainian).

Резюме

*Иванова Н. Г. доктор психологических наук, профессор,
Национальная академия Службы безопасности Украины
Паливода О. О. кандидат психологических наук,
Национальная академия Службы безопасности Украины*

**ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНАЛИЗА ИНФОРМАЦИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
СОТРУДНИКОВ СЕКТОРА БЕЗОПАСНОСТИ**

В статье определены психологические аспекты анализа информации, которая циркулирует в институтах безопасности. Сформулировано понятие психологического анализа информации как важной проблемы функционирования безопасностных институций в условиях усиления информационно-психологического противоборства. Раскрыто значение, содержание и особенности реализации психологического анализа информации на разных уровнях функционирования современного социума. Выделено профессионально важные характеристики специалистов институций безопасности, которые определяют успешность осуществления ими анализа информации в профессиональной деятельности.

***Ключевые слова:** анализ; аналитическая деятельность; психологический анализ информации; достоверность информации; информационное влияние; манипулирование*

Summary

*Ivanova N. Doctor of Psychological Sciences, Professor,
National Academy of the Security Service of Ukraine
Palyvoda O. PhD in Psychology, National Academy
of the Security Service of Ukraine*

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF INFORMATION ANALYSIS IN THE ACTIVITY OF SECURITY SECTOR SPECIALISTS

Introduction. Nowadays there is a close relationship between the development of society and the growing need for information. Misunderstanding of information distortion and manipulative use can lead to socially negative consequences. Therefore, a detailed analysis of this issue can be carried out due to the psychological aspects of the individual's perception of information influences. Taking into account such aspects of information and psychological influences allows to conduct a comprehensive and thorough analysis of the data obtained in the process of security sector specialists activity.

Purpose. The purpose of the article is the separation of the phenomenon of psychological analysis of information in the security dimension, its content and implementation technology.

Methods. To achieve the goal, a set of theoretical methods was used: analysis of the literature; systematization, structuring, generalization of the obtained results.

Originality. The concept of "psychological analysis of information" is understood as research (search, processing, systematization) and operation (application, use, transformation, forecasting) of information taking into account the personal characteristics of its source and recipient, as well as ways and means of communication between them. Accordingly, the methods of information analysis, including determining the degree of its reliability, vary from the method of receiving the message, the orientation and direction of the impact.

For the effective analysis of information operated by the security institutions specialists, of greater importance is the formation of such characteristics as: intellectual characteristics and abilities, developed emotional intelligence, high cognitive activity, formed media literacy, understanding of psychological features of information handling etc. All these personal characteristics in combination with the integrated image of functional activity, the system of ideas and evaluative judgments about his role and place in the implementation of professional tasks form an individual professional concept of the specialist. The latter is an integrative professional and psychological characteristic that affects the success of the work and reveals the personal component, the system of attitudes of employees to training and service activities.

Conclusions. Psychological analysis of information is the basis of effective information and analytical activities of security sector specialists, as it allows them to take into account the psychological mechanism of creation, dissemination and perception of information arrays. Classification of sources and channels of information dissemination allows to form a system of methods of information detection and verification, as well as neutralization of its negative impact. Security sector specialists need the following groups of qualities to implement information analysis activities: characteristics that determine the success of their adaptation to the extreme conditions of professional activity; characteristics that directly affect the ability to analytical activities; characteristics that determine the ability to resist information-psychological influences and manipulation.

Key words: analysis; analytical activity; psychological analysis of information; information reliability; information influence; manipulation.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Received/Поступила: 05.04. 21.